

NATUURFOCUS

Tijdschrift over natuurstudie en -beheer

JAARGANG 22 • N°1 • 2023 **Maart** | Juni | September | December
Retouradres: Natuurpunt • Coxiestraat 11 B-2800 Mechelen

bpost / PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

THEMANUMMER

Herintroducties en translocaties voor biodiversiteit

Dertig jaar **kweekprogramma's** voor aquatische diersoorten • Reddingsoperatie voor de **Lentevuurspin** • **Translocaties** van amfibieën in Vlaanderen

Translocatiepraktijk voor de Lentevuurspinn in Vlaanderen

Een reddingsoperatie met enorme vrijwillige inzet

Koen Van Keer

Mijn eerste kennismaking met de Lentevuurspinn dateert van 1976. Toen weliswaar enkel via de foto op de cover van het pionierswerk *Spinnen van Nederland en Vlaanderen* van Wim van Katwijk dat dat jaar verscheen. De fascinatie voor de soort bleef sluimeren en resulteerde uiteindelijk in een zoektocht naar de in België uitgestorven gewaande soort, die ongelofelijk genoeg met succes werd bekroond op 20 mei 2009. Al snel maakte de euforie over de ontdekking plaats voor bezorgdheid over het voortbestaan van de Lentevuurspinn in Vlaanderen. De titel van een eerder artikel in *NATUURFOCUS* uit 2011 illustreert dit mooi: 'De Lentevuurspinn in Vlaanderen. Pas ontdekt en al met uitsterven bedreigd'. Een groep vrijwilligers besliste al snel om doortastende conservatie-actie te ondernemen onder meer in de vorm van opeenvolgende translocatie-acties. Na dertien jaar van intensieve inzet is het tijd voor een terugblik en evaluatie.

Kort en bondig

- De huidige gekende toestand van de Lentevuurspinn in België is bijzonder precair.
- In Vlaanderen vonden al vijf grotere translocatie-acties van de Lentevuurspinn plaats.
- De resultaten zijn, voor zover er al iets over te zeggen is, variabel.
- Om te komen tot een betere bescherming voor de Lentevuurspinn in Vlaanderen, moet via een goede samenwerking tussen alle betrokken actoren een solide reddingsplan worden opgesteld.

Moelijke keuzes

Toen we met een groepje van vier leden van de Belgische Arachnologische Vereniging ARABEL na een zoektocht van twee jaar uiteindelijk op 20 mei 2009 in Lommel het eerste verifieerbare exemplaar van de Lentevuurspinn *Eresus sandaliatus* in België aantreffen, was het niet duidelijk in hoeverre we aan die vondst ruchtbaarheid zouden geven. Een publicatie in de nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging (Van Keer et al. 2008) lag weliswaar voor de hand, maar dat was op dat moment een publicatie met een oplage van een honderdtal exemplaren voor leden. Een eerste overweging was of we de vondst zouden melden aan enkele lokale natuurstudie-vrijwilligers die een biodiversiteitsmonitoring uitvoerden in de ruime omgeving. En zouden we in het kielzog van een dergelijke melding ook de rest van Vlaanderen

Mannelijk exemplaar van de Lentevuurspinn. (© Bernard Van Elegem)

inlichten of zou dat leiden tot schade aan de resterende populatie?

Met die ruimere bekendmaking zouden we uiteindelijk wachten tot begin januari 2012, maar de drijvende kracht achter de lokale vrijwilligers, wijlen Toon Jansen (†2018), werd met een enigszins bang hart wel al snel ingelicht. Het bleek zonder enige twijfel de juiste keuze. Terugkijkend op de afgelopen dertien jaar wordt duidelijk dat de enorme conservatie- en

De Lentevuurspin en ook haar translocatie krijgen de nodige media-aandacht. (Het Laatste Nieuws, 3 september 2018)

inventarisatie-inspanningen door voornamelijk vrijwilligers, noch de opname van de Lentevuurspin in de lijst van Vlaamse beleidsrelevante soorten, noch de aankoop door Natuurpunt van meer dan 45 hectare van te ontwikkelen bedrijventerrein Kristalpark III mogelijk waren geweest als we ervoor hadden gekozen om de ontdekking van de soort ‘onder de radar’ te houden.

Het persbericht dat de ontdekking van de Lentevuurspin moest bekend maken, werd door zowat alle media in België opgepikt. Vooraf opgenomen reportages in de journaals van VRT, VTM en TVL toonden op 5 januari 2012 voor het eerst het actief wandelende mannetje op de gronden van het Lommelse industrieterrein Kristalpark III. Het televisieprogramma Dieren in Nesten

volgde op 25 februari van dat jaar en zelfs het internationale persagentschap Reuters zakte af naar Lommel om een reportage te maken, die tot in India werd bekeken. Het zorgde voor een steviger draagvlak voor de bescherming van de soort, niet in het minst bij de lokale Lommelse bevolking. Recent figureerde de Lentevuurspin nog prominent in de documentaire film en TV-reeks Onze Natuur, waar een gevecht tussen twee mannetjes, alsook de copulatie voor het eerst op bewegend beeld werden vastgelegd.

Tenslotte is het geen detail dat na moeilijke en intensieve onderhandelingen tussen de eigenaars van de industriegronden op Kristalpark III (Stad Lommel en Limburgse Reconvertie Maatschappij) een zone van meer dan 45 hectare werd aangekocht door Natuurpunt, waarvan de restfinanciering (dus naast de aankoopsubsidies door Vlaanderen) gebeurde door Natuurpunt Limburg en particuliere schenkers. Vlaggenschip en campagnebeeld van die fondsenwerving was toch de Lentevuurspin.

Waarom transloceren?

De Lentevuurspin heeft een extreem sedentaire levenswijze (o.a. Řezáč et al. 2018). Jongen die het nest verlaten, gaan zich in tegenstelling tot veel andere spinnensoorten niet via ‘ballooning’ (het uitscheiden van een spinnendraad tot die genoeg wind vangt om de spin mee te voeren) verspreiden en vestigen zich initieel vaak in een straal van enkele tientallen centimeters van dat nest. Intensief veldobservatiewerk (o.a. Walraven 2011, maar ook waarnemingen door verschillende vrijwillige medewerkers) toonde aan dat exemplaren waarschijnlijk wel eens hun woonbuis verlaten en verhuizen in de loop van hun leven, maar naar alle waarschijnlijkheid gaat het om eerder kleine verplaatsingen (enkele meters?) en vormen obstakels als lokale autowegen voor deze soort een onoverbrugbare dispersiebarrière. Juvenile en vrouwelijke exemplaren zijn in tegenstelling tot volwassen mannelijke exemplaren immers fysiek slecht uitgerust om grotere afstanden te overbruggen.

Dit gegeven vormt samen met een extreem versnipperd landschap een dodelijke cocktail die maakt dat leefgebied waar deze soort om een of andere reden verdwijnt ook nadat het terug geschikte habitat wordt, niet op natuurlijke wijze kan gekoloniseerd worden wanneer geen bewoond leefgebied aansluit. De

Tabel 1. Overzicht van locaties met bevestigde populaties van Lentevuurspin in Vlaanderen. De status werd ingeschat op basis van expertenoordeel gevoed door de monitoring (o.a. in kader van de jaarlijkse meetnettingen). Exacte locaties worden niet vermeld om beschermingsredenen.

Locatie	Gemeente	Oorspronkelijk of na translocatie?	Status
Locatie 1	Lommel	Oorspronkelijk	Gezond
Locatie 2	Lommel	Oorspronkelijk	Precair
Locatie 3	Lommel	Oorspronkelijk	Stabiel op relatief laag niveau
Locatie 4	Genk	Oorspronkelijk	Onbekend
Locatie 5	Lommel	Na translocatie	Stabiel op relatief laag niveau
Locatie 6	Hechtel-Eksel	Na translocatie	Precair
Locatie 7	Hechtel-Eksel	Na translocatie	Onbekend
Locatie 8	Hechtel-Eksel	Na translocatie	Onbekend

facto zitten we dan in een uitdoofscenario voor de Lentevuurspin in Vlaanderen. Het was deze kennis, gecombineerd met het gegeven dat het leeuwendeel van de grootste populatie van Vlaanderen op korte termijn zou verdwijnen omdat ze zich op te ontwikkelen industriegebied bevond, die maakte dat het instrument translocatie al snel in beeld kwam.

Tot slot is ook de wereldwijde situatie van de Lentevuurspin als soort erg precair. De soort is endemisch voor Noordwest-Europa (o.a. Rezac et al. 2008, Le Peru 2011), met een beperkt aantal populaties, en soortgerichte beschermingsmaatregelen zijn eerder schaars. Dit maakt dat ook Vlaanderen een belangrijke verantwoordelijkheid draagt in het voortbestaan van de soort tout court. Daarom werd de soort ook aangeduid als Vlaams Prioritaire Soort (Herremans et al. 2014) en is ze een provinciaal prioritaire soort in Limburg (Maes et al. 2021).

Hoe staat het met de Lentevuurspin in België?

De Belgische verspreiding van de Lentevuurspin beperkt zich op heden tot locaties in Vlaanderen. Op dit moment is de soort met zekerheid aanwezig op acht locaties. Vier daarvan zijn oorspronkelijke vestigingen terwijl vier andere plaatsen zijn waar de soort via translocatie belandde. Vier locaties bevinden zich op grondgebied Lommel, drie op grondgebied Hechtel-Eksel en één in Genk (**Tabel 1**). Wat opvalt is enerzijds dat de toestand van drie populaties nog onbekend is en dit omwille van hun recente ontstaan (locatie 7 & 8 ontstonden pas na een translocatie in het jaar 2021) of ontdekking (locatie 4 werd pas in 2022 ontdekt) (Van Keer & Brys 2022). Anderzijds is duidelijk dat de gekende toestand niet positief is en dat stemt ook overeen met het algemeen aanvoelen van de mensen die bij de monitoring-, behouds- en beschermingsactiviteiten rond de Lentevuurspin betrokken zijn.

Een en ander is vermoedelijk te linken met het quasi volledige verlies van de grootste Belgische kolonie (op Kristalpark III in Lommel) in het najaar van 2018. De inventarisatie in 2013 van een zone met hoge populatiedichtheid van 90 x 100 meter op dat terrein leverde bijna 2.000, en geëxtrapoleerd 18.000, webjes op. Er werden tien lijntransecten van een meter breed en honderd meter lang geïnventariseerd. Deze lijntransecten lagen parallel en met een tussenruimte van negen meter t.o.v. mekaar. Er is geen reden om te veronderstellen dat de tussenliggende oppervlaktes minder exemplaren zouden hebben bevat, wat de cijfermatige uitkomst van bovengenoemde extrapolatie realistisch maakt (data rechtstreeks met smartphones vanop het terrein ingevoerd in Waarnemingen.be 2023a). In deze vlek en een grote omliggende zone werd de toplaag waarin de spinnen zich bevonden volledig afgegraven om het gebied te egaliseren voor de gemakkelijke aanleg van een zonnepanelenpark. Daarmee gingen niet alleen alle aanwezige exemplaren teloor, maar ook de habitat voor de spin én haar prooi-soorten. Hoe dan ook resulteerde de aanleg van dit zonnepark in het verlies van vele duizenden exemplaren van de Lentevuurspin en daarmee het grootste deel van de gekende Belgische populatie. De meetnettingen wijzen uit dat de toestand van de populatie aanwezig op Kristalpark III vandaag een van de meest precare is.

Tabel 2. Belangrijkste translocatie-acties tussen 2009 en 2021.

Jaar	Aantal exemplaren/webjes	Locatie
2009	280 exemplaren	1 locatie
2010	480 exemplaren	3 locaties
2011	240 webjes	Locatie 5
	100 webjes	Locatie 6
	230 webjes	Locatie x
2018	± 500 webjes	Locatie 2
2021	111 webjes	Locatie 7 & Locatie 8

Naast de bevestigde aanwezigheid is er ook nog de mogelijke aanwezigheid, die we hier vermelden in een poging om exhaustief te zijn over de gekende waarnemingen:

- In oktober 2018 vond een translocatie plaats van enkele tientallen exemplaren naar Genk op initiatief van natuurliefhebbers buiten de kring van 'reguliere' Lentevuurspin-vrijwilligers. Zes maanden later werd zeker één web op de inplantingslocatie aangetroffen (Waarnemingen.be 2023b). Zoekacties ter plaatse zijn noodzakelijk om te kunnen vaststellen of vestiging heeft plaatsgevonden.
- Op 29 mei 2021 werd één zwerfend mannetje met een begeleidende foto gemeld van Mol via Waarnemingen.be (2023c). De foto laat weinig twijfel over de betreffende soort, maar een eerste verkennende excursie naar de meldingsplaats riep vragen op over de habitatgeschiktheid van de onmiddellijke omgeving. Gericht zoekacties ter plaatse zijn ook hier noodzakelijk om aan- of afwezigheid van de soort vast te stellen.

Translocatiepraktijk

In **Tabel 2** geven we het aantal verhuisde exemplaren en de locatie van de belangrijkste translocaties.

Vorbereiding

Hoewel opeenvolgende translocatie-acties veelal onder hoge tijdsdruk plaatsvonden (wegens al dan niet vermeende op handen zijnde ontwikkelingsplannen op Kristalpark III), werd toch gepoogd om niet blind te werk te gaan en werden onder meer volgende voorbereidingen getroffen:

- Literatuurstudie: in de bestaande wetenschappelijke literatuur werd gezocht naar concrete vereisten van de inplantingslocaties, zoals minimale habitatoppervlakte, algemene habitatvereisten ...
- Adviesgroep: er werd een adviesgroep samengesteld met soortenspecialisten, maar ook natuurbeheerexperts, lokale terreinkenners ...
- Analyse korrelgrootte: met hulp van het bedrijf Sibelco werd een korrelgrootte-analyse uitgevoerd op bodemstalen van lentevuurspinleefgebied.
- Bij sommige translocatie-acties werden individuele data (grootte, geslacht ...) verzameld van de getransloceerde exemplaren.
- Materialenstudie: doorheen de jaren werden verschillende translocatiemethodes en bijbehorende materialen gebruikt en uitgetest. Zo werden nestjes bv. verhuisd in petflessen ('Engelse methode'), in afgezaagde stukken buis en in biologisch afbreekbare kartonnen bekertjes. Ook werden bv. tijdens

V.l.n.r. Koen Van Keer, Peter Robertson en Caroline Kelly bij de reuzenevocatie van de Lentevuurspijn tijdens werkbezoek: RSPB Arne, 9 september 2019. (© Mona Van Dousselaere)

verkennende zoektochten nestjes gemarkeerd met gekleurde vlaggenstokjes om ze later tijdens de eigenlijke verhuis gemakkelijk en snel te kunnen terugvinden.

- Zoektocht geschikte locaties: ook bij de zoektocht naar geschikte uitzetlocaties werd niet over één nacht ijs gegaan. Zo werd voor de recentste translocatie-actie eerst met een groep lokale boswachters een terreinbezoek gebracht aan twee lentevuurspinkolonies gevestigd in verschillende habitattypes. De boswachters kregen daarop de opdracht om een shortlist met potentieel geschikte zones in hun werkgebied te bezorgen. Die gebieden werden daarop bezocht met lentevuurspinnenkenners, waarop geschikte habitatzones werden bepaald op basis van microhabitatstructuur, vochtigheid, oriëntatie, inschattingen over voedselaanbod ... Deze werden gemarkeerd zodat daar de verzamelde exemplaren met hun uitgegraven nest konden ingegraven worden.
- Britse expertise: al vlug werden de contacten van de Belgische arachnologen met hun Britse collega's aangesproken om beroep te doen op de uitgebreide expertise die de Engelsen in meer dan twintig jaar hebben opgebouwd bij de translocatie van Lentevuurspinnen. Tussen 2001 en 2018 werden translocaties uitgevoerd naar 15 locaties. Op twee daarvan werden de laatste jaren geen exemplaren meer waargenomen. In 2017 werd binnen 'Back from the brink' het 'Ladybird spider species recovery project' gestart. Doelstelling was om op drie jaar tijd (2018-2020) zes bijkomende populaties te creëren door translocatie (o.a. Kelly et al. 2019). Men zou dus van 14 naar 20 populaties gaan. Daarnaast bestond een deel van het project uit het opleiden van vrijwilligers in het transloceren en traceren van

Lentevuurspinnen. De doelstellingen werden gehaald, maar over het uiteindelijke succes en de duurzaamheid van de ingeplante kolonies kunnen voorlopig weinig uitspraken worden gedaan. In september 2019 werd door de auteur een werkbezoek gebracht aan het project. Onder begeleiding van project officer Caroline Kelly werden vijf locaties bezocht en werd wederzijds expertise gedeeld. Collega Ian Hughes, die zich al vele jaren over het lot van de Lentevuurspijn in Engeland ontfermt, er de tellingen coördineert en ook de translocaties tot 2018 uitvoerde, werd in de loop der jaren uitvoerig bevestigd. De Engelse ervaring werd meegenomen in de Belgische translocatiepraktijk.

Belangrijke succes- en mislukingsfactoren

Het zou ons te ver leiden om alle jarenlang verzamelde kennis hier te documenteren, maar enkele bepalende principes voor succes of mislukking kunnen we wel meegeven:

- Voorbereiding (waaronder bovengenoemde elementen) is belangrijk om tal van voor de hand liggende redenen, maar ook voor het gemotiveerd houden van de groep mensen die de acties uitvoeren.
- Heel veel is afhankelijk van de locatie waar getransloceerde exemplaren ingeplant worden. Daarbij zijn o.a. bovengenoemde biotische en abiotische factoren belangrijk, maar ook de projectie daarvan naar de toekomst, m.a.w. welke plannen bestaan op vlak van bestemming, inrichting en beheer?
- Het statuut van het gebied waar inplanting gebeurt, kan ook belangrijk zijn om gunstige beheermaatregelen mogelijk te maken. Voor concrete opmerkingen over beheer, lees 'Beheer' verder in dit artikel.

Box 1: Een overzicht van concrete resultaten in drie translocatiezones

De translocatie naar locatie 5 in Lommel lijkt geslaagd. De meetnettingen daar sedert 2017 tonen stabiele aantallen van de Lentevuurspin in de afgebakende transectzones. Toch kiezen we voor het statuut 'Stabiel op relatief laag niveau' omdat de getelde aantallen niet van die aard zijn dat we ter plaatse over een robuuste populatie kunnen spreken.

De translocatie naar locatie 6 in Hechtel-Eksel kende initieel vermoedelijk een relatief succes, maar dat werd naar alle waarschijnlijkheid tenietgedaan door een te intensief en langdurig runderbegrazingsbeheer op de uitzetplaats. Tijdens een inspectie op 7/5/2018 bleken binnen een erg klein afgerasterd relict zonder runderen ($\pm 4 \times 4\text{m}$) nog acht webjes te vinden (waarneming K. Van Keer). De omringende zone, dus met runderen (straal van $\pm 40\text{m}$), werd ook grondig geïnspecteerd. De bij de translocatie gebruikte petflessen werden teruggevonden, maar in heel deze zone werd slechts één webje aangetroffen (waarneming K. Van Keer). In de periode na de vaststelling van de relictpopulatie werd door het ANB een uitgebreidere afrastering ($\pm 100 \times 100\text{m}^2$) geplaatst rond de resterende kleine afgerasterde zone met de webjes, in de hoop dat de relictpopulatie zich, ongehinderd door de runderen, zou kunnen uitbreiden binnen de uitgebreide afgerasterde zone. Tijdens een vluchtig verkennend bezoek op 25/8/2022 werden in de uitgebreide afrastering twee webjes aangetroffen (waarneming boswachter Bert Geeraerts), wat er zou kunnen op wijzen dat de kleine relictpopulatie zich effectief uitbreidt buiten de oorspronkelijke afrastering. Meer intensieve verkenningen zijn

- Translocatie van de 'naakte' spin bleek minder succesvol dan wanneer de spin met haar nest werd ingegraven. Dit lijkt ook logisch omdat niet alleen extractie, maar ook vervoer en uiteindelijk inplanting waarschijnlijk minder stressvol zijn in de beschutting van het eigen nest. Ook moet de getransloceerde spin geen (of minder) energie investeren in de creatie van een nieuw nest (uitgraven, met spinsel bekleden ...).
- Onverwachte elementen. Soms spelen onverwachte elementen een erg belangrijke rol in het al dan niet welslagen van een lentevuurspintranslocatie. Zo werden we bij een grote translocatie-actie in 2011 naar locatie x in Lommel geconfronteerd met de vaststelling dat zo goed als alle ingeplante nestjes enkele dagen na de translocatie waren leeggeroofd ('webkousjes' uitgetrokken). Het duurde niet lang voor één en één werd samengeteld en de opvallende aanwezigheid van Zwarte kraaien *Corvus corone* op de plaats van translocatie als meest waarschijnlijke oorzaak werd gedefinieerd. Bij één gelegenheid werd dit ook vastgesteld. Daarbij werd ook niet uitgesloten dat de kraaien mogelijk geholpen waren door Groene specht *Picus viridis* of Ekster *Pica pica*. Om succes of mislukking gemakkelijk te kunnen opvolgen waren markerende vlaggenstokjes geplaatst naast de ingeplante nestjes. We vermoeden dat dit het de hongerige kraaien gemakkelijk heeft gemaakt om alle ingeplante nestjes te lokaliseren en vervolgens leeg te roven. We hebben voor en na dit voorval

gepland, maar ook hier kan enkel een systematische monitoring echt klaarheid scheppen in de lokale evolutie en dus het uiteindelijke succes van de translocatie. Dit vereist vanwege de ligging in militair domein bijkomende organisatie.

De translocatie naar locatie x in Lommel werd zondermeer een fiasco (zie 'Belangrijke succes- en mislukingsfactoren' lager in dit artikel).

Vrijwilligers van Levend Zand en ARABEL verzameld voor de start van de eerste systematische translocatie-actie voor de Lentevuurspin: Lommel, 4/9/2010. (© Mona Van Dousselaere)

herhaaldelijk leeggeroofde nestjes in het veld vastgesteld, maar hadden niet voorzien dat de vogels een dergelijk bloedbad zouden aanrichten. Het was dus meteen de laatste keer dat we getransloceerde nestjes hebben gemarkeerd. Het vermoeden bestaat daarnaast dat het overspannen van de getransloceerde nestjes met gaas enerzijds een bijkomend aandachttrekkend element is voor de vogels en bovendien onvoldoende bescherming biedt tegen vastbesloten kraaien.

Evaluatie van twaalf jaar transloceren

Het grootste punt van kritiek met betrekking tot de translocatie-acties van 2009 tot 2021 is waarschijnlijk dat ze te weinig het resultaat waren van een overkoepelend plan. Daaraan liggen verschillende oorzaken ten grondslag:

- De omvang van de taak, zoals hierboven blijkt, ging het waarschijnlijk om tienduizenden exemplaren die dreigden verloren te gaan en dus moesten getransloceerd worden.
- Te pas en te onpas bereikten ons berichten over bedrijven die geïnteresseerd waren om zich op de Kristalpark III site te vestigen en zelfs over vergunningaanvragen, die maakten dat op erg korte termijn moest geschakeld worden. Daar fietste dan vaak nog een timing voor destructief archeologisch onderzoek (sonderingen enz.) door. Het zorgde ervoor dat vaak ad hoc moest gelokaliseerd en gemobiliseerd worden.

Wijnen Toon Jansen meet de uitgegraven exemplaren: Lommel, 4/9/2010. (© Mona Van Dousselaere)

- Het feit dat het werk quasi volledig door vrijwilligers moest gebeuren. Hoewel de Belgische Arachnologische Vereniging ARABEL reeds op 15 juni 2010 een brief schreef aan bevoegd Minister Joke Schauvliege en deze minister op 5 augustus 2010 antwoordde dat 'het uitwerken van een soortherstelplan en het opzetten van een beschermingsprogramma dan ook de meest aangewezen en prioritair te nemen maatregel (lijkt)', werd in de daaropvolgende periode geen enkel initiatief genomen tot beschermingsmaatregelen op overheidsniveau. Dat betekende dat er ook geen middelen of personeel beschikbaar werden gesteld om de broodnodige translocatieacties te begeleiden. Gelukkig waren er wel de inzet en ondersteuning, eerder achter de schermen, door individuele ANB-werknemers.

In een latere fase kwam de Lentevuurspin wel op de lijst van Vlaamse beleidsrelevante soorten te staan en werd een soortenmeetnet met integrale telling opgestart binnen de INBO meetnettingen in het kader van de rapportage aan Europa (Van Keer et al. 2015). Vanaf 2020 wordt door ANB en ARABEL ook nagedacht over andere mogelijke beschermingsinitiatieven, zoals het uitvoeren van gunstige ingrepen die 'meesurfen' op andere soortenbeschermingsprogramma's, zoals dat van de Heivlinder *Hipparchia semele* en de Gladde slang *Coronella austriaca* of het indienen van een soortgerichte projectaanvraag.

Het blijft afwachten wat dit uiteindelijk concreet zal opleveren voor de soort in Vlaanderen.

Dat gezegd zijnde verdient niet alleen de tomeloze inzet van een relatief grote groep vrijwilligers, maar ook de wijze waarop de translocaties door de jaren werden voorbereid (zie 'Voorbereiding' hierboven) en uitgevoerd zonder enige twijfel de grootste waardering. Binnen de gegeven context hanteerden de vrijwilligers van Levend Zand, Natuurpunt en ARABEL een zo gefundeerd mogelijke en tegelijk snel schakelbare aanpak. Een professioneel uitgewerkte project- of programmaplan zou om succesvol te kunnen zijn dan ook uitvoerig moeten steunen op de praktijkervaring die door genoemde vrijwilligers werd opgedaan.

Vermoedelijk werden in de loop der jaren meer dan 2.000 exemplaren of nestjes van de Lentevuurspin getransloceerd. Om iets te zeggen over de succesfactor van de jongste translocatie (2021), is het zonder meer veel te vroeg. Een eerste preliminaire en oppervlakkige 'sweep' van de drie translocatieclusters verdeeld over twee locaties leerde alleszins dat minstens een deel van de getransloceerde exemplaren nog aanwezig was op 25/08/2022, een jaar na de translocatie. De translocatie van 2018 leek eerder tegenvallende resultaten te kennen. Het vermoeden leeft dat klimatologische omstandigheden en de gevolgen daarvan voor

de vegetatie op de inplantingsplaatsen hierin een rol hebben gespeeld. De oorspronkelijke translocatiezones worden elk jaar geïnventariseerd in het kader van het meetnet Lentevuurspin. Hier lijken lokale beheeringrepen (milde schapenbegrazing?) gewenst om onder meer te sterke vergrassing tegen te gaan. Over de resultaten van de oudere translocatie-acties (2010-2011) kunnen we wel al meer zeggen (zie **Box 1**)

Beheer

Hoewel het enigszins buiten het bestek van dit artikel valt, lijkt het toch nuttig om een woordje te zeggen over het natuurbeheer als factor voor het welslagen van translocatie-acties. Concrete beheerervaring specifiek gericht op de Lentevuurspin, is eerder schaars:

- Gedeeltelijk verwijderen van dennenopslag blijkt nodig om snelle verbossing tegen te gaan.
- Periodieke en extensieve begrazing door schapen is geschikt om te sterke vergrassing tegen te gaan en op microhabitatniveau plaatsen open te houden.
- Chopperen en klepelen hebben een nefaste invloed op de bovenste bodemstructuur en maken die minstens voor jaren helemaal ongeschikt als leefgebied voor de Lentevuurspin. Dergelijk beheerwerk moet dus vermeden worden op koloniesites. Het geschikt maken van verdichte vegetatiezones gebeurt dus bij voorkeur via kleinschalig manueel beheer en anders buiten bewoonde vlekken.
- Een eerste formeel project (SEW - Subsidie Eenmalige Werken) specifiek gericht op bijkomende habitatcreatie voor Lentevuurspin wordt uitgevoerd in Lommel (locatie 3) door Natuurpunt in 2023.

Wat is nodig om de Lentevuurspin in Vlaanderen te redden?

In Vlaanderen zitten we de facto vandaag nog steeds in een ad hoc gedreven translocatiepraktijk voor de Lentevuurspin. De weinige resterende zones waar de spin nog aanwezig is op Kristalpark III maken tot op vandaag geen deel uit van een translocatieplanning. In die situatie is het weer wachten tot een vergunningsaanvraag wordt ingediend voor de ontwikkeling van een van die zones vooraleer er tot translocatie wordt beslist. Er is dus in de eerste plaats nood aan een concreet plan met bijbehorende timing op niet te lange termijn. Zelfs als van een dergelijk plan werk wordt gemaakt, lijkt een relatief lichte translocatieprocedure in het geval van deze soort verantwoordbaar en zelfs wenselijk om kort op de bal te kunnen spelen. We kijken daarvoor ook naar de Engelse situatie. Een duurzame en structurele opvolging is nodig van alle populaties, zowel oorspronkelijk als getransloceerd. Naast een nauwe opvolging van fluctuaties en trends in populatiegrootte, kunnen daarbij ook andere evoluties worden waargenomen (zie verder).

Op het vlak van onderzoek zijn er zeker nog enkele zaken die bekeken kunnen worden: een algemene studie om meer inzicht te krijgen in de habitatvereisten is nodig omdat de Lentevuurspin in Vlaanderen, in tegenstelling tot Engeland waar de soort beperkt is tot oude heide, twee relatief verschillende habitattypes gebruikt: oudere heide met open vlekken

enerzijds en grasland zonder heide met open vlekken anderzijds, beide weliswaar in xerotherme zandige omgevingen. Een tweede belangrijk onderzoeksthema voortkomend uit de interessante vaststelling gedaan tijdens de jaarlijkse meetnettelingen, is dat vooral op locatie 1 in Lommel een belangrijk aantal exemplaren zich vestigt op semi- tot verregaand beschaduwde plekken naast en onder dennen. De vraag kan zich stellen of dit een aanpassing in habitatkeuze is die temperend moet werken voor overmatige hitte (en droogte) ten gevolge van klimaatverandering. Als een en ander wetenschappelijk zou kunnen vastgesteld worden, dan kan dat belangrijke gevolgen hebben voor zowel beheerkeuzes (slechts beperkt verwijderen van dennenopslag?) als de keuze voor concrete translocatie-plaatsen. Ook de invloed van een dikkere (vervilte) strooisellaag die voorheen als negatief werd bestempeld, zou onder wijzigende klimatologische omstandigheden minder negatief kunnen blijken. Ten slotte is het ook interessant wat het effect van verschillende soorten grazers zoals Konijn, Ree en Schaaop op zowel (micro)habitatstructuur als voedselaanbod zou kunnen zijn. De resultaten van dergelijk onderzoek kunnen leiden tot het aanpassen van het toegepaste beheer. Om translocaties een grotere kans op slagen of bestaande populaties uitbreidingsmogelijkheden te geven is het uiteraard belangrijk om in de onmiddellijke omgeving bijkomend habitat te maken en te beheren.

Het lijkt verstandig om de locatie van concrete lentevuurspinpopulaties of -kolonies in navolging van de Engelsen niet

Natuurpuntvrijwilligers tijdens meetnettelings op zoek naar webjes van de Lentevuurspin op een translocatiebestemming: Lommel 4/9/2022.
(© Mona Van Dousselaere)

publiek bekend te maken. Op dit moment is dat ook de praktijk (waarnemingen van de soort worden bv. op Waarnemingen.be automatisch vervaagd), maar ook hierrond zou toch best eens een grondige denkoefening worden gemaakt met concrete overkoepelende afspraken tot gevolg. Tenslotte rest de vraag

in hoeverre aan al deze noden beantwoord kan worden zonder structurele financiering. En wat is nodig om zo'n structurele financiering mogelijk te maken? Een formele bescherming van de Lentevuurspinn? En hoever springen we met een Soortbeschermingsprogramma?

SUMMARY

Van Keer K. 2023. Translocation practice of the Ladybird Spider in Flanders. A rescue operation with enormous volunteering efforts. NATUURFOCUS 22(1): 19-26 [In Dutch].

Since the discovery in 2009 of the Ladybird Spider *Eresus sandaliatus* (Martini & Goeze 1778) in Belgium, its survival in our country has been uncertain. A group of volunteers has dedicated itself to saving the species and has since 2010 started translocations from a site that was designated as industrial development zone. The article describes the known situation of the species for Belgium and gives an overview of the translocation practice over the years. An assessment of this practice is presented. Finally we list the necessities in order to better protect the species in Flanders.

DANKWOORD

Mijn bijzondere dank gaat uit naar de vele vrijwilligers die door de loop der jaren erg veel van hun vrije tijd en energie investeerden in de uitvoering van intensieve monitoring- en translocatie-acties. Zonder hen stond de Vlaamse lentevuurspinnpopulatie er een stuk slechter voor dan vandaag het geval is. Verder hebben ook de inspanningen van een aantal gedreven professionele medewerkers bij Natuurpunt, ANB en INBO, soms vanuit niet evidente kaders of situaties, een en ander mogelijk gemaakt.

AUTEUR

Koen Van Keer is lid en bestuurder van ARABEL vzw, de Belgische Arachnologische Vereniging en redacteur van de Journal of the Belgian Arachnological Society. Hij is sinds de opstart in 2015 trekker van het integraal meetnet Lentevuurspinn in het kader van de rapportage beleidsrelevante soorten door het INBO aan Europa en hoofdauteur van het Monitoringsprotocol spinnen (versie 1.0 & 2.0), waarop de meetnetpraktijk Lentevuurspinn gebaseerd is.

CONTACT

Email: koenvankeer@telenet.be

REFERENTIES

- Herremans M., De Knijf G., Hansen K., Westra T., Vanreusel W., Martens E. et al. 2014. Monitoring van beleidsrelevante soorten in Vlaanderen met inzet van vrijwilligers. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek.
- Kelly C.J., Hughes L., Merrett P., Whitehouse A., Smith H. & Heaver D. 2019. Conservation of the Ladybird Spider on the Dorset Heaths. Back from the brink. www.ehw2019.uk/files/presentations/2-5-11-Caroline-Kelly.pdf
- Le Peru B. 2011. The spiders of Europe. Synthesis of data – Volume 1. Atypidae to Theridiidae. Mémoires de la Société Linnéenne de Lyon 2.
- Maelfait J.-P., Baert L., Janssen M. & Alderweireldt M. 1998. A Red List for the spiders of Flanders. Bulletin van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Entomologie 68: 131-142.
- Maes D., De Knijf G., Devos K., Gouwy J., Gyselings R., Packet J. et al. 2021. Provinciaal prioritaire soorten in de provincie Limburg. Versie 2021. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek.
- Řezáč M., Pekár S. & Johannesen J. 2008. Taxonomic review and phylogenetic analysis of central European *Eresus* species. Zoologica Scripta 37: 263–287.
- Řezáč M., Tošner J. & Heneberg P. 2018. Habitat selection by threatened burrowing spiders of central Europe: evidence base for conservation management. Journal of Insect Conservation 22: 135–149.
- van Katwijk W. 1976. Spinnen van Nederland en Vlaanderen. A.A.Balkema, Rotterdam.
- Van Keer K., Van Keer J., De Koninck H. & Vanuytven H. 2008. 'Loch Ness monster' found: First verified record of *Eresus* sp. for Belgium since 1896. Nieuwsbrief van de Belgische Arachnologische Vereniging 23: 110-113.
- Van Keer K., Peeters L. & Jansen T. 2011. De Lentevuurspinn in Vlaanderen. Pas ontdekt en al met uitsterven bedreigd. Natuur.focus 10(4): 144-154.
- Van Keer K., De Knijf G., Lambrechts K., Maes D., De Bruyn L., Onckelinx T. et al. 2015. Handleiding monitoringmeetnet spinnen. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2015 (INBO.R.2015.10069665).
- Van Keer K., Westra T., Van De Poel S. & De Knijf G. 2020. Monitoringsprotocol spinnen. Versie 2.0.. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2020(16). doi.org/10.21436/inbor.17941913.
- Van Keer K. & Brys R. 2022. A newly found population of the critically endangered *Eresus sandaliatus* in Belgium. Journal of the Belgian Arachnological Society 37: 119-121.
- Waarnemingen.be 2023a. Natagora, Natuurpunt and Foundation Observation International. https://waarnemingen.be/species/10106/observations/?date_after=2013-08-25&date_before=2013-08-25
- Waarnemingen.be 2023b. Natagora, Natuurpunt and Foundation Observation International. <https://waarnemingen.be/observation/172222697/>
- Waarnemingen.be 2023c. Natagora, Natuurpunt and Foundation Observation International. <https://waarnemingen.be/observation/215232444/>
- Walraven W. 2011. Studie voor de opmaak van een soortbeschermingsplan voor de Lentevuurspinn *Eresus sandaliatus* in Lommel. Eindproject 3de jaar Groenmanagement bij de Provinciale Hogeschool Limburg, dept. BIO.